

ПАТРИЈАРХ СРПСКИ ПАВЛЕ

ДА НАМ БУДУ ЈАСНИЈА НЕКА ПИТАЊА НАШЕ ВЕРЕ

XIX - Како се пева „Јелици...“ на крштењу?

ПИТАЊЕ: *Да ли се на крштењу, приликом опхода са кумом и новокрштеним, пева „Јелици во Христа крестистесја...“ као на Литургији, са Слава и ниње, или само „Јелици...“ трипут?*

ОДГОВОР: У црквенословенском Требнику о овоме се казује: „Онда свештеник са кумом и младенцем обилазе у круг. И певамо: „Јелици во Христа крестистесја во Христа облекостесја, Алилуја“ (трипут).“ У грчким савременим Евхологионима говори се исто тако, а такође и у бугарским.

Ни код литургичких писаца, наших и страних, не налазимо о томе нешто одређеније. Проф. др Л. Мирковић вели да се обилази „око аналоја, или купке... појућ трипут: Јелици во Христа крестистесја...“.[1] Х. Теофило Стевановић пак вели да се обилази трипут око крстионице, уз певање Јелици...,[2] вероватно према руским писцима еп. Венијамину и С. Булгакову, који то исто казују, док Никољски не помиње ништа друго него оно што је у Требнику.[3]

Ако погледамо у старе рукописе, наћи ћемо слично. Тако у једном рукописном Требнику из XVII в., у коме је поредак ове Свете Тајне сасвим сличан савременом, каже се да свештеник са „кумом и детиштем“ опходе око амвона, појући: „Јелици ва Христа крстисте се...“ тришти,[4] па се даље наставља: „Аште ли њес(т) амбона, обраштајет се ва образ круга тришти“ (окреће се у круг, трипут). У другом рукопису, за случај да нема амвона, вели се само „обраштајут се (окрећу се) тришти“.[5] У једном рукопису исте библиотеке вели се само да се уз певање Јелици врши опхођење „около амвона“.[6] Но примедба у рукопису бр. 112, XIV в., Музеја СПЦ, даје овакво упутство: „Аште ли њест амбона, постављајет ч(а)сни крст и обходет тришти појуште Јелици...“ (Л. 81, б). И у једном грчком рукопису из XVI в. „јереј чини вход око амвона, са крштеним и његовим воспријемником, певајући Јелици... трипут“.[7] У већини пак грчких рукописа, на овом месту говори се о обилажењу око купјељи.[8]

Према неким старијим нашим рукописима, преписаним са извода који излажу још старији чин ове Свете Тајне, излази да је помазивање Светим миром свештеник вршио при певању ове химне: „И абије појет се Јелици ва Х(рист)а крстисте се, ва Х(рист)а облекосте се. Алилуја. И сему појему помазујет сам крштајемаго С(ве)тим миром, творе крста образ на чеље, и на очију, и на обојих уши, и прсех, и на руках г(лаго)ље: Знаменије дар С(ве)таго Д(у)ха. Амин“.[9] Из даљег излагања види се да је при крају крштења певано опет Јелици... и вршен опход око амвона. Пропис о помазивању Светим миром уз певање Јелици... налази се још у неким нашим старим рукописима, а такође у грчким још старијим.[10] По другим пак рукописима не пева се Јелици одмах по самом крштењу, него „Блажени имже отпустише се

безаконија и имже прикрише се греси..., “ па се по том новокрштени облачи у белу хаљину,[11] помазује Светим миром, да би се пред отпуст певала химна Јелици уз трократни опход.[12] Овако је бивало и по многим грчким рукописима.[13]

Зна се још из половине II века, времена Светог Јустина Мученика, да су новокрштени, одмах после крштења, вођени „такозваној браћи“ која су била окупљена за Свету Литургију, и примали с њима Свету Тајну Причешћа.[14] Смисао примања Светих Тајни крштења и миропомазања у томе се и састоји, како вели Свети Симеон Солунски, да би се могло примити Причешће Тела и Крви Христове: „Свештеник сам претходећи, води крштенога до жртвеника и даје му од страшног Причешћа. Јер је ово и циљ сваке тајне, да ослободивши се преваре и нечистоте греха, поставши чисти и запечаћени Христу Духом Светим, причестимо се Телом и Крвљу самог Христа и потпуно сјединимо с њим“.[15]

Грчки рукописи сасвим јасно излажу да се по завршетку крштења и миропомазања излази из крстионице у храм „и бива чин Литургије“; „Јелици во Христа, и улази у храм. И давши му Тајне (Причешћа) чини отпуст“; „И одмах појци: Јелици... Онда... даје му од Светих Тајни и отпушта“; „И улази са воспријемником и дететом у сред храма певајући: Јелици... И даје му од Светих Тајана“; „и причешћује га, тј. новокрштенога по миропомазању и одмах тако следи Литургија“; „... улазе са новопросвећеним у входу и врши се чин Божанствене Литургије“.[16] Најпотпуније излагање о овоме налази се у Бодлијанском рукопису: „И тако улази свештеник са новопросвећеним са входом. И свршава се цела Божанствена Литургија. И кад (се износе) Свете (Тајне), за време певања херувике, прати их овај (новокрштени) са свећом, и причешћује се. Тако чини до осмог дана кад се отпушта“.[17]

Исти поступак може се индиректно ишчитати и из појединих наших рукописа, јер они у ствари излажу старији чин крштавања одраслих, приспособљен за крштење деце. У једном рукопису XV в., по крштењу и миропомазању „предходит певац г(лаго)ље: Бл(а)жени имже отпустише се греси. И исходит с(ве)штеник са новопросвештеним ва исход, и аште јест амвон обходит и тришти, појуште Јелици...“[18] Исто се тако вели у рукописном Требнику Грујићеве збирке, но без помињања амвона и обиласка око њега.[19] Још јасније се то казује у једном дечанском Требнику: И приходит с(ве)штеник са новопрос(ве)штеним ва црков појуште Јелици... исходеште околу амбона.[20] Да се овде има у виду наставак Литургије доказује и та чињеница што се у чину крштења ових рукописа уопште не указује на Апостол и Еванђеље и њихово читање. Ово би било несхватљиво без претпоставке да се имало у виду њихово читање на Литургији која следи.

За објашњење како је то у старини спајан чин крштења са Светом Литургијом, проф. Ј. Фундулис указује на богослужење изразитих дана крштавања, Велику Суботу и Богојављење. На Велику Суботу, у почетку Литургије, која почиње вечерњом, чим се после входа почну читати паримије, излазио је епископ, или свештеник, у крстионицу и крштавао катихумене. Паримије су читане многе (15), да би било времена за вршење крштења. Чим се заврши крштење и миропомазање, излазио је клир и новокрштени у храм певајући Јелици... читао се Апостол и Еванђеље и настављала даље Света Литургија са причешћем новокрштених. Исти чин је бивао и уочи Богојављења. Велико освећење воде, за потребу крштења катихумена, вршило се између јутрење и Литургије, после тога почињала Литургија, долазиле су молитве чина крштења (јер су се ексорцизми вршили још раније), и настављао даље чин Литургије.[21]

Преподобни Никодим Агиорит сматра да и данас, кад се већином крштавају деца, треба Свету Тајну Крштења вршити у цркви и у вези са Светом Литургијом: „Свештеник треба најпре да проскомидише, онда обучен у све свештено одјејање да оде и крсти дете, па после крштења да отпочне Божанствену Литургију и на њеном крају да причести крштено дете“. Настављајући даље он вели: „Као што и природа, одмах по телесном рођењу, детету припреми телесну храну, млеко, тако и благодат, одмах по духовном рођењу, крштењу, припрема му Божанско Причешће за храну духовну“.[22]

Из свега изнетог се види да је певање „Јелици во Христа крестистесја“, на крају чина крштења, у старини припадало већ Литургији, те да се певало на начин како је на њој узимано и иначе кад није спајана са чином крштења, тј. да је певана са Слава и ниње. Сведочанстава нема да је ова химна узимана без Слава и ниње онда кад се при крштавању деце чин крштења вршио независно од Литургије, или чак ван цркве (нпр. због болести детета, зимског доба, удаљености од цркве итд.) Ни разлога, сматрам, нема који би такву праксу захтевали. Зато тако треба поступати и сада, поготово што се у чину крштења, после Јелици, чита Апостол и Еванђеље. Аналогију за то пружа нам чин Малог освећења воде, у коме се, пред Апостол и Еванђеље, пева Свјатиј Боже „по обичују“, тј. са Слава и ниње.[23]

Савремени пак грчки Мали Евхологион, званичног издања Грчке цркве, директно казује да се Јелици на крштењу пева са Слава и ниње. Ту се вели да свештеник „кади купјељ (колимвитхран), обилазећи око ње са кумом, који... носи новокрштено дете, и поју на гл. 1 Јелици во Христа крестистесја во Христа облекостесја. Алилуја (трипут). Слава и ниње. Во Христа облекостесја. Алилуја. Бакон: Динамис: Јелици во Христа крестистесја, во Христа облекостесја. Алилуја. Бакон: Вонмем. Чтец: Прокимен гл. 3“, па Апостол и Еванђеље.[24]

Због свега тога држим да можемо закључити: „Јелици во Христа крестистесја...“ на крштењу узима се као и на Литургији, тј. са Слава и ниње.

Гласник, јул 1985.

НАПОМЕНЕ:

[1] Литургика, Београд 1967, II, 2, стр. 61.

[2] Обредословље, Београд 1895, I, 152.

[3] Новаја Скрижаљ, С. Петербург 1859, 427; Настољнаја књига, Харков 1900, 922; Посебије..., С. Петербург 1900, 675.

[4] Бр. 16, Музеја Срп. прав. цркве у Београду, збирка проф. Р. Грујића, л. 31, а.

[5] Бр. 212, XVI в. Музеја СПЦ, л. 16, а; а такође бр. 221, XVI в., исте библиот., л. 113, б; као и бр. 68, из 1422 г., ман. Дечана, л. 238, б; и бр. 69, крај XIV в., л. 158, б.

[6] Бр. 70, XVI в., л. 67, а.

[7] Народ. библиот. Атина бр. 851, према П. Трембелас, Микрон Евхологион, Атина 1950, 364.

[8] „Онда иде јереј кадећи крстионицу, и обилазе уоколо купјељ (гастра). Јереј пева Јелици... трипут“ (Нар. библиот. Атина, бр. 696, XV в., Трембелас, н. д. 368); „И обилажење око купјељи (колимвитхран) уз Јелици...“ (исте библиот. бр. 665, XVI в., Трембелас, н. д. 366); „И узевши кадионицу, иде око купјељи (лутира) са воспријемником који држи новопросвећеног, певајући Јелици (исте библиот. бр. 1910, XVI в., Трембелас, н. д. 367).

[9] Бр. 212, XV-XVI в. Музеја СПЦ, л. 15, б; 16, а.

[10] Музеја СПЦ бр. 1, XV-XVI в., но помазивање Св. миром бивало је још и на нозјех и на устех, уз речи: Знаменије дара Духа Светог (л. 157, а). Овако се казује и у старијим Требницима ман. Дечана: бр. 68, из 1422 г. (л. 238, б) и бр. 69, крај XIV в. (л. 158, б). У грчким: Синајске библиот. бр. 959, XI в.; бр. 973, XI-XII в.; бр. 972, XV в. (Уп. Трембелас, н. д. Т. I, 362, 369).

[11] Облачење у белу хаљину означавало је душевну чистоту задобијену спирањем свију грехова у води крштења. Новокрштени ју је носио седам дана, а осмог скидао, после особите молитве свештеника. О символизму ове хаљине казује Св. Кирило Јерусалимски: „А сада скинувши стару одећу и обукавши духовно белу, треба бити бео потпуно. Не говоримо ово да ти треба да носиш беле хаљине увек, него заиста беле и светле, и духовне неопходно је обући, да са блаженим Исаијом кажеш: Развесели се душа моја због Господа, јер ме обуче у хаљину спасења и у одећу весеља одену ме“ (Иса. 61, 10) – Мистаг. катихеза IV, 8, изд. Вивлиотхики Еллинон патерон еклесиастикон синграфон (ВЕПЕС), Атина 1969, Т. 31, 257. А Св. Симеон Солунски: „Онда обукавши бели хитон... у знак божанске светлости и анђелске чистоте, јер се крштени показа сином светлости и сан неокаљан“ (О тајнама гл. 67, Мињ. П. Г. Т. 155, к. 2332).

У нашим рукописима ова бела одећа помиње се под именом „вса нова“, „нове пелене“, „кошуља“, „одејаније“ (Дечански бр. 68, из 1422 г.; Музеја СПЦ Грујићеве збирке бр. 86, из 1622 г., л. 22, б; и бр. 16, XVII в., 31, а; Дечански бр. 70, XVI в., л. 66, а; и бр. 67, XVI в., л. 12, а). У више рукописа вели се да му свештеник полаже „кукуљ“ (Музеја СПЦ бр. 112, XIV в., л. 80, а; Дечански бр. 69, л. 238, б, и бр. 70. где уместо кукуљ полаже „на главу капу“. У овом рукопису наводи се да се новокрштеном, поред тога, облачи кошуља, опасује појас, и да се обува (л. 66, а).

И по грчким рукописима, новокрштени се облачи „у кошуљу и кукуљ на глави његову“ (Народ. библиот. Атина бр. 696, XV в.; Ман. Пантократора у Св. Гори бр. 149, XV в.); кошуљу (ипокамисон) (Нар. библиот. Атина, бр. 664, XV в.; Лавре Св. Атанасија Атон., бр. 88); „бели чаршав“ (Кутлумушког ман. бр. 341, XVI в.); „опасује крстообразно и покрива кукуљем“ (Нар. библиот. Атина бр. 67, XVI в., В. Трембелас, н. д. 361-370).

[12] Рукопис бр. 112, л. 79, б; 80, а. Исто у рукоп. бр. 221, као и Дечан. бр. 70, л. 64, а.

- [13] Барберински, VIII-IX в.; бр. Народ. библиот., Атина бр. 662, XII-XIV в.; бр. 713, XII в., бр. 696, XV в.; Синај. библиот. бр. 991, XIV в.; бр. 848, XV в.; бр. 64, XVI в.; В. Трембелас, н. д. 362, 363).
- [14] Прва Апологија, гл. 61, 65; изд. ВЕПЕС, Атина 1955, Т. III, 194, 197.
- [15] О тајнама, гл. 67, 68, Мињ П. Г. Т. 155, к. 233.
- [16] Нар. библиот. Атина: бр. 851, XVI в.; бр. 670, XVIII в.; бр. 573, XIV в.; бр. 64, XVI в.; бр. 696, XV в.; Синај. библиот.; бр. 957, IX-X в.; бр. 972, XV в. (В. Трембелас, н. д. 363-369).
- [17] Уп. Трембелас, н. д. 365.
- [18] Дечански бр. 68, л. 238, б.
- [19] Бр. 67, л. 12, а.
- [20] Бр. 70, л. 67, б.
- [21] Апантисис ис литургикас апориас, Солун 1982, стр. 150. И проф. Трембелас указује на богослужење Велике Суботе као на праксу старе Цркве да се крштење врши у вези са Св. Литургијом, излажући чин рукоп. Типика Патмоског ман. бр. 132, из IX-X в. (н. д. 306, 307).
- [22] Пидалион, изд. Астир 1970, прим. 2, тум. 31. кан. Шестог Вас. саб., стр. 217.
- [23] Требник, Београд 1983, 428.
- [24] Атина 1968, стр. 79.

